

Nr 151.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i riktlinjerna för den statliga exportkrediten jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I propositionen nr 211 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 31 mars 1950, föreslagit riksdagen medgiva, att under tiden till och med utgången av budgetåret 1950/51 statlig exportkreditgaranti må lämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer som i berörda statsrådsprotokoll angivits samt att staten må under samma tid inom ramen för tidigare beslutat maximibelopp av 300 miljoner kronor åtaga sig betalningsansvar för lagerhållning i utlandet till ett belopp av högst 30 miljoner kronor.

Vidare har i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Tjällgren* (I: 481) och den andra inom andra kammaren av herr *Rubbestad m. fl.* (II: 572), hemställts, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 211 måtte besluta, att statlig exportkreditgaranti icke skall lämnas för att täcka förlustrisk i samband med upprättande av konsignationslager utomlands.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande, hänvisas till motionen I: 481.

Då ett system med statlig exportkredit infördes år 1933, skedde detta i syfte att främja exporten och därigenom bereda ökade arbetstillfällen inom landet, varav behov då förelåg på grund av den rådande svåra arbetslösheten. Systemet har emellertid bibehållits även efter det att arbetslöshetskrisen övervunnits. Detta har bland annat berott därpå att statlig exportkreditgivning förekommer i ett stort antal med Sverige konkurrerande länder och att därför den svenska industrien för export till vissa stater eller av vissa produkter haft behov av ett motsvarande stöd. Värdet för industrien av exportkreditgarantier har sedermera ökats, då valutarestriktioner och transfereringshinder tillkommit. Systemet har emellertid fått betydelse även i större sammanhang. Under det senaste decenniet ha sålunda i åtskilliga handelsavtal införts bestämmelser om att statlig exportkreditgaranti skall medgivas vid kreditgivning för viss export från Sverige. Exportkrediten har i dessa fall trätt i stället för kreditgivning från svenska statens sida. Till dessa handelspolitiska skäl för exportkreditgarantier ha under senaste åren tillkommit närbesläktade valutapolitiska synpunkter.

De exportkrediter som hittills förekommit ha, trots prisstegringarna på exportvarorna, tagit i anspråk endast en mindre del av det garantibelopp, som riksdagen beviljat. Den 31 december 1949 omfattade sålunda statens garantier blott cirka 100 miljoner kronor av det belopp å 300 miljoner kronor, vartill garantierna må uppgå under tiden till och med den 30 juni 1951. På exportkreditnämndens hittillsvarande verksamhet har, bortsett från finska skadefall som reglerats i särskild ordning, uppkommit en behållning av 9,6 miljoner kronor. Siffrorna vittna väl, framhåller departementschefen, om den försiktighet, varmed nämnden handhaft sin uppgift, och om den noggranna prövning, som skett i de enskilda garantigivningsfallen.

En av orsakerna till att det belopp, som anvisats för garantigivning, endast till en mindre del kommit att utnyttjas för det avsedda ändamålet, har, framhåller departementschefen, otvivelaktigt varit de förhållandevis snäva restriktioner, som hittills gällt för exportkrediterna. Endast i ringa mån har en anpassning kunnat ske till det nya marknadsläge, som uppstått under de senaste åren. I stort sett har garantigivningen i nuvarande form icke påverkat exporten till de ur valutasynpunkt mest angelägna marknaderna. Exportkreditgarantierna utgöra nämligen främst ett stöd mot transfereeringshinder. Av naturliga skäl har en dylik garantigivning blivit av ringa betydelse, när det gällt att främja exporten till dollarmarknaderna.

Inkomsterna av exporten till Förenta staterna och andra hårdvalutaländer uppbära i nuvarande läge blott en del av den import som vårt land har från dessa länder. Om och i vilken utsträckning det i framtiden skall bliva möjligt att, liksom före kriget, importera varor från Förenta staterna mot betalning i andra valutor än dollar är ovisst. Uppenbart är enligt departementschefen att en ökning av den svenska exporten på ifrågasvarande land i betydande grad beror på möjligheterna att upparbeta en marknad för produkter, som hittills icke alls eller blott i obetydlig utsträckning försålts där, exempelvis produkter av den svenska verkstadsindustrien samt trä- och metallmanufakturen. En inriktning på den amerikanska marknaden kräver emellertid betydligt större arbete och medför flera risker än en försäljning på mjukvalutamarknader; samtidigt äro vinstmöjligheterna för exportören ofta mindre.

Från statsmakternas sida ha olika åtgärder vidtagits för att öka vår industris konkurrenskraft för export mot betalning i dollar- och annan hårdvaluta. Även om den svenska kronans devalvering i detta sammanhang varit av stor betydelse, är det, framhåller departementschefen, uppenbarligen alltså jämt anledning att överväga olika praktiska åtgärder i exportfrämjande syfte. Bland annat torde exportkreditreglerna böra anpassas till det nya läget. Systemet torde främst böra utbyggas så att det kan ge en värdefull stimulans åt exporten på hårdvalutamarknaderna. Önskemål härom ha framförts bland annat under överläggningar inom samarbetsorganet för export- och produktionsökning där man pekar på de risker, som en övergång till ökad export till dollarområdet och därmed jämförliga stater kan medföra för de enskilda företagen. Under nu angivna förhållanden synes

departementschefen frågan om en utbyggnad av exportkreditgarantisystemet böra upptagas till prövning och underställas riksdagen redan innevarande år. De erfarenheter, som under det närmaste året kunna göras av nyheter i systemet, ha synts böra redovisas nästa år, då frågan om fortsatt bemyndigande att meddela exportkrediter kommer upp till behandling i anledning av att riksdagens senast lämnade bemyndigande utlöper den 30 juni 1951.

Med hänsyn till att från näringslivets sida framförts önskemål om vidgade möjligheter att erhålla statlig exportkreditgaranti, har inom handelsdepartementet utarbetats en promemoria rörande eventuell utbyggnad av exportkreditgarantigivningen. *Departementschefen*, som lämnat en redogörelse för innehållet i nämnda promemoria samt däröver avgivna yttranden, har för egen del i ämnet anfört följande.

»I den förut nämnda promemorian ha förslag framlagts om vissa ändringar i riktlinjerna för exportkreditgarantigivningen i syfte att främja vårt lands export till hårdvalutaländer. Viktigast torde härvid vara förslaget rörande garanti mot förluster å lagerhållning utomlands. Detta förslag har i allmänhet tillstyrkts av näringslivet men mött kritik från flertalet myndigheter, som hörts i ärendet. Kritiken har delvis varit av mera principiell art men främst motiverats av ovissheten beträffande förlustrisken och de förmodade svårigheterna att giva garantisystemet en tillfredsställande praktisk utformning. Exportkreditnämndens verkställande direktör har emellertid numera på ort och ställe inhämtat närmare uppgifter rörande den ordning, som tillämpas vid motsvarande garantigivning i England. Systemet innebär bland annat, att särskilda garantier kunna beviljas såväl för upprättande av lager i Amerikas förenta stater och Canada som för andra åtgärder till främjande av exporten på dessa länder, exempelvis marknadsundersökningar och annonskampanjer. Kostnaderna för sådana åtgärder kunna bli relativt höga, och det torde mången gång vara svårt att förutse i vad mån de komma att täckas av framtida försäljningar. Erfarenheterna av det engelska systemet ha varit tillfredsställande ur såväl det allmännas som näringslivets synpunkt. Man torde kunna utgå från att även i vårt land många exportörer icke våga ikläda sig dylika kostnader, såvida de icke kunna erhålla täckning för viss del av risken, utan föredraga att bearbeta de ofta mera vinstgivande och mindre kostnadskrävande mjukvalutaländerna. Jag anser mig under sådana förhållanden böra tillstyrka, att exportkreditnämnden försöksvis beredes möjlighet att i viss utsträckning bevilja garanti mot förluster å lagerhållning utomlands. Bland annat på grund av de engelska erfarenheterna anser jag icke att tekniska svårigheter böra få hindra att den föreslagna nya linjen prövas. Med hänsyn till frågans outhärliga läge är jag däremot icke beredd att förorda någon svensk garanti mot förluster på marknadsundersökningar och annonskampanjer o. d. Vad angår marknadsundersökningar har det allmänna för övrigt givit stöd på annat sätt — genom bidrag ur handels- och sjöfartsfonden till samfälliga branschundersökningar i Förenta staterna, anordnade av olika näringsorganisationer. Innan export-

kreditnämnden börjar utställa garantier mot förluster å lagerhållning, torde inom nämnden böra företagas en närmare utredning rörande den lämpliga utformningen av garantierna och denna fråga därefter underställas Kungl. Maj:ts prövning. I detta sammanhang må framhållas, att jag förutsätter att nämnden kommer att tillämpa den nya garantiformen med stor försiktighet. Med hänsyn till att densamma betydligt skiljer sig från exportkredit i förut tillämpad form och då riskerna äro svåra att på förhand bedöma, torde det vara lämpligt att en särskild maximisumma fastställes för nu ifrågavarande garantigivning. Inom ramen för det till exportkreditnämndens förfogande för garantigivning över huvud taget stående beloppet av 300 miljoner kronor torde nämnden för nu ifrågavarande ändamål lämpligen böra få ikläda staten ansvar högst intill ett belopp av 30 miljoner kronor.

I detta sammanhang må erinras om att exportkreditnämndens bemyndigande att meddela exportkreditgarantier allenast gäller för viss tid. Tidsbegränsningen har emellertid icke ansetts utgöra hinder mot utställande av garantier, som utlöpa först efter bemyndigandets utgång. I överensstämmelse härmed böra jämväl garantier av den nya formen kunna utställas med flerårig löptid.

I promemorian föreslås vidare, att exportkreditgaranti skall kunna lämnas även för icke inhemska alster. Förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissinstanser. Den sålunda ifrågasatta utvidgningen av garantigivningen torde i en del fall kunna få betydelse ur valuta- och handelspolitiska synpunkter. Med hänsyn härtill tillstyrker jag förslaget. Jag förutsätter därvid att exportkreditnämnden använder sig av den nu föreslagna vidgade möjligheten allenast i sådana fall, då möjlighet därigenom skapas att tillföra vårt land hårdvaluta eller eljest särskilda skäl tala därför och dessutom andra svenska intressen icke trädas för när.

Vissa skäl synas vidare tala för den generella höjning av maximigränsen för exportkredit till 85 procent, som ifrågasatts i promemorian. Även om exportkreditnämnden, såvitt man nu kan bedöma, endast undantagsvis kommer att utnyttja den förordade höjningen av garantiens maximum, torde det likväl vara värdefullt för nämnden att — också i andra än de begränsade fall som hittills kunnat förekomma — kunna ge exporten den stimulans, som en garanti upp till förutnämnda gräns innebär. Nämnden bör dock givetvis alltid se till, att garantien icke sättes till högre belopp än att exportören får verklig kännning av uppkommande förlust och sålunda tvingas att på förhand noga överväga riskerna. Då garantigivning till nu angiven höjd medför en ej oväsentligt ökad risk, synes den, såsom exportkreditnämnden framhållit i sitt yttrande, endast böra ifrågakomma, då försäljningen ur valutasynpunkt är särskilt önskvärd.

I promemorian framhålles slutligen, att garantier i samband med entreprenadarbeten utomlands hittills enligt exportkreditnämndens praxis ej fastställts till högre belopp än som motsvarat värdet av svenska varor och tjänster som levererats i samband med entreprenaden.

Emellertid ifrågasättes om icke vid garantigivningen hänsyn i viss utsträckning skulle kunna tagas även till värdet av varor av utländskt ursprung, som ingå i varuleveranserna i samband med en sådan entreprenad, detta med hänsyn till de betydande valutabelopp, som en dylik entreprenadverksamhet kan tillföra landet även i det fall att material från tredje land i stor utsträckning utnyttjas för verksamheten. Den utvidgning av garantien för entreprenadarbeten, som sålunda förordas, torde icke sträcka sig mycket längre än som i propositionen nr 117 till 1939 års riksdag förordades av dåvarande chefen för handelsdepartementet. I remissyttrandena äro åsikterna om lämpligheten av en uppmjukning av praxis delade. Med hänsyn härtill och till de stora förluster — cirka 70 procent av nettoutbetalningarna för skadefall — som gjorts å garantigivning för entreprenadarbeten, är det naturligt att försiktighet iakttages vid uppmjukningen av praxis på detta område. Jag anser mig i huvudsak kunna ansluta mig till den av departementschefen år 1939 deklarerade uppfattningen, att en något friare praxis bör tillämpas för de särskilda fall, då föreliggande omständigheter göra detta berättigt och önskvärt.

I övrigt torde nu gällande riktlinjer för exportkreditgarantigivningen böra bibehållas oförändrade.

Den utbyggnad av garantigivningen, som jag i det föregående tillstyrkt, får med säkerhet icke sådana verkningar, att behov uppkommer att överskrida det till 300 miljoner kronor bestämda maximibeloppet för exportkreditgarantierna under tiden till och med utgången av budgetåret 1950/51. Någon ändring av det sammanlagda garantibeloppet behöver därför icke nu ifrågasättas.»

Utskottet. Såsom av propositionen framgår hade vid utgången av förlidet år statens exportkreditgaranti endast omfattat ca 100 miljoner kronor av det belopp å 300 miljoner kronor, vartill garantierna må uppgå under tiden t. o. m. den 30 juni 1951. En av anledningarna härtill anges ha varit de snäva restriktioner, som för närvarande gälla för exportkrediterna, vilket medfört att kreditgivningen, särskilt i fråga om exporten till hårdvalutaländerna, varit av ringa betydelse. Det har från exportindustriens sida framhållits, att en inriktning på den amerikanska marknaden ofta kräver större arbete och är förenad med särskilda risker, medan vinstmarginalen i regel blir mindre än vid export till mjukvalutaländerna. Med hänsyn till denna marknads betydelse för den svenska exporten är det givetvis angeläget, att från statsmakternas sida åtgärder vidtagas i syfte att stimulera svenska företag till ökade ansträngningar att finna avsättning för sina varor i dollarländerna. I detta syfte föreslås nu vissa ändringar i riktlinjerna för exportkreditgarantigivningen.

Sålunda framföres förslag rörande garanti mot förluster å lagerhållning utomlands. Som skäl härför anföres att det i stor utsträckning visat sig erforderligt för exportörer, som vilja upparbeta en mera omfattande export på hårdvalutaländer av framförallt konsumtionsvaror, att i ifrågavarande

land upplägga lager, varifrån leverans omedelbart kan ske. För att upplägga och underhålla sådana lager kräves emellertid betydande kapital.

Enligt utskottets mening kunna vissa betänkligheter av såväl praktisk som principiell natur anföras mot denna utbyggnad av nuvarande statsgaranti för exportkredit. Detta har också kommit till uttryck från ett flertal myndigheters sida. Det har emellertid gjorts gällande, att den kapitalkrävande lagerhållningen hämmar exportörernas strävanden att upparbeta nya marknader i dollarländerna, varför dessa föredraga att bearbeta de ofta mera vinstgivande och mindre kostnadskrävande mjukvalutaländerna. Genom det föreliggande förslaget skulle exportörerna få möjlighet att mera effektivt konkurrera med de inhemska tillverkarna och exportörerna från andra länder. Såsom departementschefen framhållit ha erfarenheterna från England, där ett dylikt fast mera omfattande system tillämpats, varit tillfredsställande ur såväl det allmännas som näringslivets synpunkt. Med hänsyn härtill och då den åsyftade garantigivningen kan bli ett värdefullt stöd för främjande av hårdvalutaexporten, vill utskottet icke framställa någon erinran mot att det nya systemet får försöksvis tillämpas. Utskottet förutsätter emellertid, att ifrågavarande garantigivning tages i anspråk med stor försiktighet och att exportkreditnämnden i varje särskilt fall förvissar sig om att försäljningsmöjligheterna på ett tillfredsställande sätt undersökts. Enligt departementschefens förslag skulle statens ansvar begränsas till högst 30 miljoner kronor inom ramen för tidigare beslutat maximibelopp av 300 miljoner kronor. Denna begränsning synes kunna godtagas. Utskottet är vidare ense med departementschefen om att i garantien icke böra inräknas förluster på marknadsundersökningar och annonskampanjer o. d. Frågan rörande den lämpliga utformningen av garantierna bör efter närmare företagen utredning underställas Kungl. Maj:ts prövning. Av det anförda följer, att utskottet avstyrker de i ämnet väckta motionerna.

Enligt nu gällande bestämmelser kan garanti icke lämnas beträffande transitogods liksom ej heller i fråga om importerade, inom landet bearbetade produkter, där bearbetningen är så begränsad att produktionen icke skäligen kan betecknas som inhemsk. Enligt förslaget skulle exportkreditgaranti kunna lämnas även för icke inhemska alster. Utskottet vill tillstyrka förslaget i fråga under den av departementschefen angivna förutsättningen, att exportkreditgarantien endast lämnas i sådana fall, då möjlighet däri genom skapas att tillföra vårt land hårdvaluta eller eljest särskilda skäl tala därför och dessutom andra svenska intressen icke trädas för nära.

I fråga om den procentuella storleken av exportkreditgaranti gäller för närvarande, att garantien må avse inflytandet av högst 85 % av den lämnade krediten vid export av vissa närmare angivna varuslag och 75 % vid export av andra, alternativt att garantien må avse högst 85 respektive 75 % av uppkommande förlust. Det har ansetts tveksamt, om i dagens läge anledning finnes att upprätthålla skillnaden mellan dessa varor. Departementschefen har föreslagit, att maximigränsen för exportkredit höjes till 85 %. Då ett genomförande av förslaget skulle kunna stimulera exporten

på hårdvalutaländerna, vill utskottet tillstyrka detsamma men då en garantigivning av denna höjd medför ökade risker, synes den såsom departementschefen förutsatt endast böra ifrågakomma, då försäljningen ur valuta-synpunkt är särskilt önskvärd.

Garantier i samband med entreprenadarbeten utomlands ha hittills enligt exportkreditnämndens praxis icke fastställts till högre belopp än som motsvarat värdet av i samband med entreprenaden levererade svenska varor och tjänster. Det har nu ifrågasatts, om icke vid garantigivningen hänsyn i viss utsträckning bör tagas även till värdet av varor av utländskt ursprung, som ingå i leveranserna i samband med en sådan entreprenad. Förslaget har motiverats av de betydande varubelopp, som en dylik entreprenadverksamhet kan tillföra landet även i det fall, att material från tredje land i stor utsträckning utnyttjades för verksamheten. Utskottet vill icke motsätta sig att hittillsvarande praxis på området något uppmjukas. Stor försiktighet bör emellertid därvidlag iakttagas och en utvidgning av garantien bör därför endast ske, då såsom departementschefen framhållit föreliggande omständigheter göra detta berättigat och önskvärt.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 481 och II: 572, medgiva,

a) att under tiden till och med utgången av budgetåret 1950/51 statlig exportkreditgaranti må lämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som av departementschefen angivits i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 31 mars 1950;

b) att staten må under samma tid inom ramen för tidigare beslutat maximibelopp av 300 miljoner kronor åtaga sig betalningsansvar för lagerhållning i utlandet till ett belopp av högst 30 miljoner kronor.

Stockholm den 12 maj 1950.

På statsutskottets vägnar:

KARL WARD.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Rickard Lindström, Mannerskantz, Iwar Anderson, Heidning, fröken Andersson, herrar Berling, Sundelin, Leander, Johan Eric Ericson, Hesselbom, Edin, Ivar Persson, Andrée och Axel Andersson; samt

från andra kammaren: herrar Ward, Malmberg i Skövde, Boman i Kieryd, Mårtensson i Uddevalla, Lindholm, Åkerström, Pettersson i Dahl, Pettersson i Degerfors, Persson i Vinberg, Birke, Johansson i Mysinge, Henriks-son och Nihlfors.

Reservationer.

1) av herrar *Mannerskantz, Heiding, Ivar Persson, Birke* och *Johansson* i Mysinge, vilka ansett, att utskottet med tillstyrkande av motionerna I: 481 och II: 572 bort föreslå riksdagen att avslå Kungl. Maj:ts förslag om statlig exportkreditgaranti för att täcka förlustrisk i samband med upprättande av konsignationslager utomlands och att därför

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 6, som börjar med orden »Enligt utskottets» och slutar med orden »väckta motionerna», bort hava följande lydelse:

»Uppenbart är, att vissa betänkligheter av såväl praktisk som principiell natur kunna anföras mot denna utbyggnad av nuvarande statsgaranti för exportkredit. Detta har också kommit till uttryck från ett flertal myndigheters sida. Att märka är, att den nya garantiformen icke anknytes till något försäljningsavtal utan till ett försäljningspris, som helt står under exportörens inflytande. Det kan ifrågasättas, huruvida det kan vara lämpligt att staten engagerar sig i en verksamhet för övertagande av risker, som hänföra sig till försäljningsmöjligheterna för en vara. Det är att befara, att staten genom en dylik kreditgivning ikläder sig betydande förlustrisker. Besvärliga problem kunna uppstå vid de fall, att varorna icke vinna avsättning på den främmande marknaden. Enligt utskottets mening kan det vidare ifrågasättas, om genom det föreslagna systemet någon nämnvärd ökning av exporten kan ernås. Vid nu angivna förhållanden anser sig utskottet i enlighet med yrkandet i motionerna I: 481 och II: 572 icke böra tillstyrka, att exportkreditgaranti lämnas mot förluster på konsignationslager.»

dels ock utskottets hemställan bort hava följande lydelse:

»att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 481 och II: 572,

a) medgiva, att under tiden till och med utgången av budgetåret 1950/51 statlig exportkreditgaranti må lämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som av utskottet angivits;

b) avslå Kungl. Maj:ts förslag att staten må under samma tid inom ramen för tidigare beslutat maximibelopp av 300 miljoner kronor åtaga sig betalningsansvar för lagerhållning i utlandet till ett belopp av högst 30 miljoner kronor.»

2) av herr *Pettersson* i Dahl.